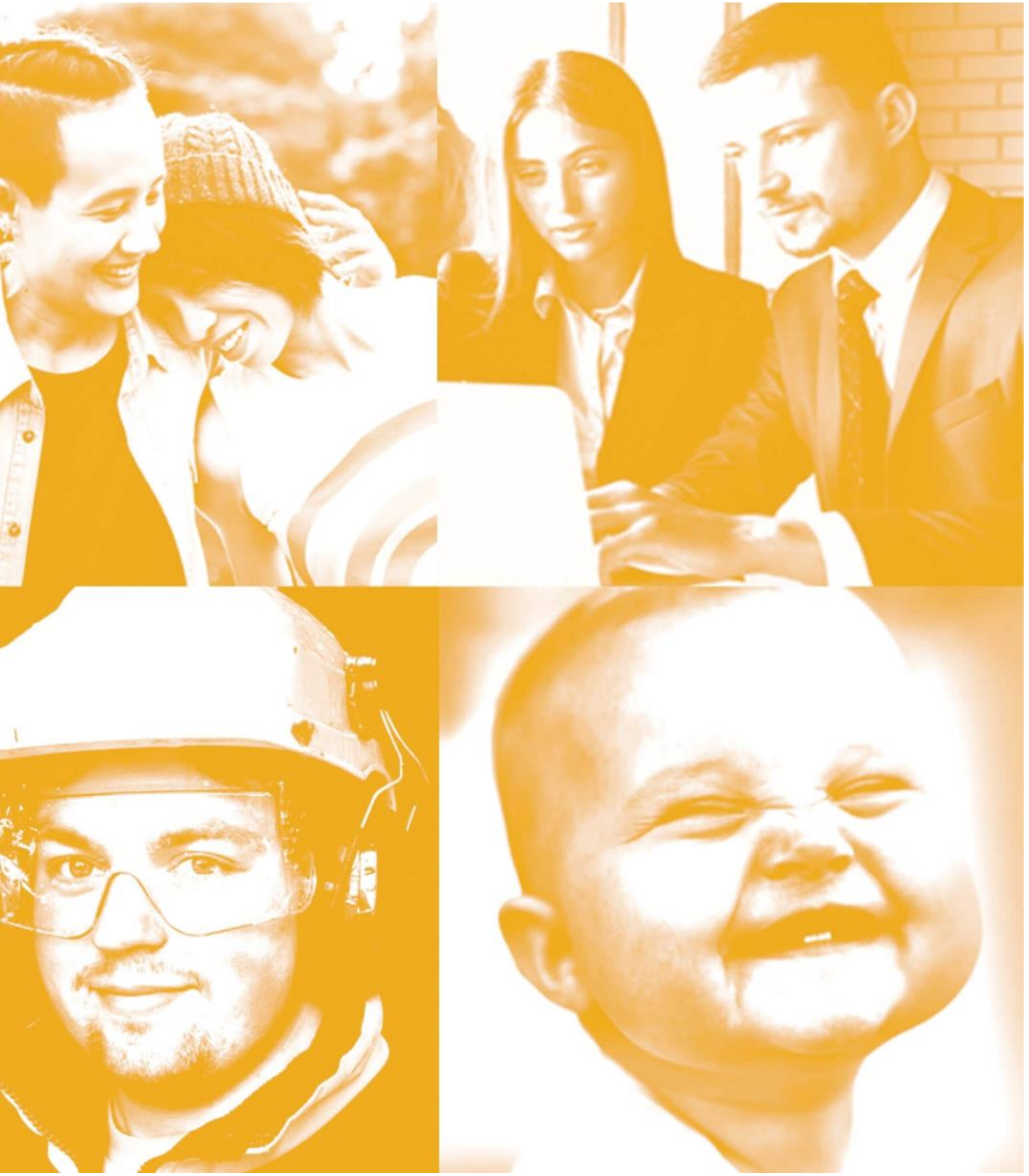

Keskeisimmät uudistukset
HE 191/2022
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
12.10.2022

Sirkka Sivula
lakimies, esittelijä
STM

Kokonaan uusi vammaispalvelulaki

- Kaikki vammaispalvelut järjestettäisiin tämän lain perusteella eri tavoin vammaisille henkilöille, mukaan lukien hengityshalvauspotilaat
- Lähes kaikkiin palveluihin subjektiivinen oikeus myöntämisedellytysten täyttyessä
- Tavoitteena turvata sisällöltään ja toteuttamistavaltaan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaiset palvelut
- Vammaisen henkilön perheellä mahdollisuus saada palveluita (viittomakielen opetus ja kommunikaatio-ohjaus, valmennus elämän muutostilanteissa, lyhytaikainen huolenpito)
- Palvelut säilyisivät pääosin maksuttomina

Lain tarkoitus

- Korostaisi erityisesti velvoitetta toteuttaa perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten keskeisiä yhdenvertaisuuden, itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden periaatteita sekä yleisesti että jokaisen vammaisen henkilön elämässä
- Turvaisi vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät itsenäistä elämää tukevat palvelut

Soveltamisala

Sisältäisi vammaisen henkilön määritelmän

- Kattaisi fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen ja aisteihin liittyvän pitkäaikaisen tai pysyvän toimintarajoitteen
- Sisältäisi ikääntymiseen liittyvän rajauksen
    - Avun, tuen tai huolenpidon tarve johtuu pääasiassa muusta kuin **iäkkäänä alkaneesta** ja **tyypillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvästä sairaudesta** tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta **rappeutumisesta** taikka **heikkoudesta**
    - Kyseessä ei ole ikäraja, vaan harkinta tehdään aina yksilöllisen tilanteen perusteella
    - Vammaispalveluita aiemmin saaneet vammaiset henkilöt saisivat niitä pääsääntöisesti myös ikääntyessään

Asiakkaan osallisuutta vahvistava asiakasprosessi

- Osallisuutta tukisivat mm. kielelliset oikeudet, oikeus tuettuun päätöksentekoon
- Asiakassuunnitelmasta poikkeaminen olisi perusteltava päätöksessä (SHL:ään ehdotettava muutos)
- Asiakassuunnitelmaan olisi kirjattava mm. asiakkaan ehdotus palveluiden tuottamis- ja toteuttamistavasta (SHL:ään ehdotettava muutos)

Sote-uudistukseen liittyvät säännökset

- Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyön turvaaminen vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan toteuttamisessa (lyhytaikainen huolenpito)
- Vaativien kehitysvammapalveluiden jatkuvuuden turvaaminen (kehitysvammapsykiatrian toteuttaminen osana erityishuoltoa)

Lapsen oikeudet

- Esitys vahvistaisi lapsen ja nuoren oikeuksia
- Lapsella ja nuorella oikeus palveluihin silloin, kun avun ja tuen tai huolenpidon tarve johtuu vamman aiheuttamasta toimintarajoitteesta
- Palveluita annettaisiin myös vammaisen lapsen ja nuoren perheenjäsenille, (kommunikaatio, jaksaminen)

Palveluita koskevat uudistukset

- Uusia palveluita: erityinen osallisuuden tuki, tuettu päätöksenteko, lapsen asumisen tuki
    - Erityisellä osallisuuden tuella turvataan osallisuus niillekin, joille henkilökohtainen apu ei ole sopiva palvelu
    - Tuetun päätöksenteon tarkoituksena on, että vammainen henkilö voi tehdä itse omaa elämäänsä koskevia päätöksiä
    - Lapsen asumisen tuki annetaan ensisijaisesti omaan kotiin ja toissijaisesti perhehoidossa tai lapsille tarkoitetussa ryhmäkodissa

Palveluita koskevat uudistukset

- Kohderyhmältään laajenevia palveluita: valmennus, lyhytaikainen huolenpito, vaativa moniammatillinen tuki
- Sisällöltään lähes ennallaan säilyvät palvelut: asumisen tuki, päivätoiminta (työtoiminta, työllistymistä tukeva toiminta SHL:n mukaan)
- Henkilökohtaisen avun myöntämisedellytys (kyettävä itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä) ja suostumus työnantajana toimimiseen
- Liikkumisen tuen toteuttamistapaa, määrää ja alueellista laajuutta koskevat joustot

Erityishuollon prosessi

- Kehitysvammalaki joudutaan jättämään osittain voimaan, koska itsemääräämisoikeutta koskevan lainsäädännön valmistelu on kesken
- **Kehitysvammalain perusteella tehdään päätös**
  - erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta,
  - rajoitustoimenpiteiden käyttämisestä ja
  - tahdosta riippumattomasta erityishuollosta.
- **Kehitysvammalain perusteella ei tehdä palveluita koskevia päätöksiä**
  - Palvelut myönnetään vammaispalvelulain perusteella

Asiakasmaksut

- Palvelut olisivat pääosin maksuttomia.
- Vamman vuoksi tarvittava apu ja tuki sekä huolenpito olisivat maksuttomia.
- Ylläpitoon liittyvät kustannukset olisivat maksullisia kuten muillakin henkilöillä.
    - Esimerkiksi ruoka, vuokra, hygieniatarvikkeet
- Vammaisten henkilöiden keskinäinen yhdenvertaisuus otettu huomioon, samoin yhdenvertaisuus suhteessa muihin henkilöihin.
    - Esimerkkinä liikkumisen tuki, josta maksetaan julkisen liikenteen maksua vastaava maksu
- Tarvittaessa maksut on poistettava tai niitä on alennettava.

Siirtymäsäännökset

- Pääsääntöisesti päätökset pysyisivät voimassa niiden voimassaoloajan, kuitenkin enintään kolme vuotta lain voimaantulosta
- Päätökset voitaisiin siirtymäaikana saattaa uuden lain mukaiseksi
    - vammaisen henkilön aloitteesta aina tai
    - hyvinvointialueen aloitteesta, jos vammaisen henkilön palvelutarve sitä edellyttää
- Lain voimaantullessa jo vireillä olleet hakemukset ja muutoksenhakuasiat käsitellään vanhojen säännösten mukaisesti
- Asiakasmaksut ja palvelupäätökset kulkevat käsi kädessä

Uudistuksen rahoitus

- Rahoitus perustuu verotuksen invalidivähennyksen poistamiseen.
- Uudistuksen kokonaisbudjetti on noin 22 miljoonaa euroa.